

Moj prijatelj daljnogled

PAVEL KUNAVER

Ko opazujem tovariše gorohodce, vidim, da jih več nosi seboj fotoaparate kakor daljnogled. Nesporno je fotoaparat velik prijatelj, ker nam ovekoveči mnogo lepih prizorov, ki smo jih videli na poti, in nam potem, ko smo daleč od dragih nam gora, pričarajo nazaj vsaj sled resnične velikosti in lepote. Tudi meni je fotoaparat presledkoma že okoli peldeset let zvest spremljevalec; a mnogo dalj, za celo desetletje več, hodim s prijateljem daljnogledom, kajti do mnogo več intimnih doživetij sem prišel prav z njegovo pomočjo.

Moja ljubezen do daljnogleda je zelo stara in sem jo podedoval od očeta, ki si je raje kaj drugega odtrgal od ust, kakor da bi bil brez daljnogleda. Najprej smo imeli doma le malo boljši gledališki daljnogled. Nato mu je moj starejši brat podaril lovski daljnogled, ki je le štirikrat povečal. Oče mi je kljub temu, da je pazil nanj kakor na punčico svojega očesa, dovolil, da sem ga jemal s seboj na izlete. To pa so bili časi, tik preden so prizemski daljnogledji začeli izpodrivati stare oblike. Ko sem izvedel zanje, je moje hrepenenje po takem daljnogledu, ki kljub majhni obliki tako lepo približa pokrajino, postalo tako veliko, da sem si ga l. 1910 nabavil na obroke. Bil je Busehov model z devetkratno povečavo. Toda študij na Dunaju je nato požrl kolo, smuči, fotoaparat in tudi daljnogled. Po vojni sem dobil od bratov Goerzov prizemski monokel z 8-kratno povečavo, ki mi je ostal zvest skoraj štirideset let. Sedaj pa imam zopet prizemski monokel z 10-kratno povečavo. Nabavil sem si ga, potem ko si je mojega starega tovariša prilastil neznanec v vlaku. Po njem pa mi je še danes žal, kajti 8-kratna povečava je najboljša za opazovanje iz proste roke, posebno pa zato, ker sem toliko lepega doživel, ko sem gledal skozi njegovo stekleno oko. To pa bi rad povedal vsem gorohodcem, ker jim želim enakega užitka in ker je tudi danes mogoče, da si tudi ob skromnih dohodkih

nabavijo takega tihega in zvestega prijatelja. Včasih morda le ne veste, kako bi obrnili kak dinar, posebno če bi si privoščili malo manj nebodigatreba, tobaka in alkohola, ali da bi se enkrat malo bolj skromno oblekli. Daljnogled jim bo žrtve tisočkrat povrnil, če ga bodo uporabljali pravilno, kajti narava nudi toliko predmetov, da izbira ni nikdar izčrpana, večina predmetov pa je od naših stezá oddaljena ali pa celo nedosegljiva.

Gotovo sem s svojim daljnogledom največkrat opazoval gore. Na izletu se jim sicer približaš in se celo vzpneš na njihov vrh, a šel si le po stezi, toda vstran od nje, sto, tisoč in več metrov so intimni kotički, strme stene, globoki kamini, nagubane plasti, samotni viharniki na izpostavljenih robovih, ki jih oko le slabo oddaleč vidi. Če pa se usedem, naslonim daljnogled na palico, — najboljše so take, ki imajo rogovilo — se tem lepim, s steze nedosegljivim predmetom čudovito približam. Nešteto podrobnosti se razprostire pred menoj. Gledam v mrak kaminov, v sveže odlome, med težko prehodno ruševje, na otoke zelenja sredi kamenite puščave, v čudovito zakrivljene in krivenčaste, z grčami okrašene veje in korenine drevja, ruševja in starih štorov. Vidim v mrzlo obrobno zov snežišč, udarce skal v strmi sneg, in nešteto drugih podrobnosti, ki jih sicer ne bi mogel dobro opazovati. Dober daljnogled ne približa samo, ampak če ima pri 8-kratni povečavi vsaj 3 cm velik premer objektiva, zbira tudi več svetlobe in sega v sicer težko dostopen mrak globeli in sotesk, ter prodre v večerni in jutranji mrak.

Ko pa se na vrhu okrepcam ter zagledam s prostim očesom dostopne daljave, zahrepeni srce v čuda velikanskega horizonta, kjer se dvigajo nešteti vrhovi, se blešče tudi ledeniki, širna snežišča in se mogočne stene spuščajo z višav v modrikaste doline. Ne morem pohiteti do njih, a skozi daljnogled se mi vsi predmeti in komaj zaznavne podrobnosti povišajo in razširijo. Besede so zaman, da bi z njimi mogel povedati, kaj je srce čutilo, ko sem ob jasnih dnevnih zrl z naših visokih vrhov tja na zasnežene višave Visokih Tur, Dolomitov, ali sem se s pomočjo daljnogleda sprehajal po nešteti temnih gozdnatih vrhovih našega alpskega predhribja in krasa gledal na samotne kmetije na strmih pobočjih, kamor nikdar ne bom prišel. S pomočjo prijatelja daljnogleda pa sem pogledal v odmaknjeno lepoto ustvarjanja narave in človeka.

Na divjih ledenikih okoli Mont Blanca greš trudoma le po nekaterih smereh. Čudo ledeniških odlomov se razprostira na levo in desno. Nad njimi siloviti vrhovi in v tisoče igel razkosani grebeni. Med njimi skromnejši modrikasti manjši ledeniki, čuda strma snežišča in od vode in plazov ostro začrtani žlebovi. Povsod se prelivajo nenavadne barve — od blešččce bele do globokega modrikastega mraka. Presenetljivo lepo in mogočno za prosto oko. A kaj vse se mi je v onih srečnih dneh, ko sem bival tam pod gospodarjem vseh evropskih gora, pokazalo, ko sem ure in ure pregledoval s svojim daljnogledom nepopisni sestav mogočnega gorovja in ledu! Zagrmelo je v ledeniškem odlomu, in v daljnogledu se mi je bližal strahoten leden plaz, sestojč iz tisočev in tisočev ogromnih kosov ledu in milijonov bleščočih ledenih kristalov, kakor da bi bil sredi tega smrtonosnega kaosa. Odmakniti sem moral nekaterikrat daljnogled, da sem se pomiril in prepričal, da sedim v varni razdalji in me dosega le oglušujoči grom bele smrti.

Podoben prizor sem doživel nekoč v Vratih, ko se je sredi aprila utrgal izpod Škrlatice silen plaz. Že za proste oči je bil velik, in komaj smo upali, da nas bo ozki pas drevja varoval pred pogubo. A pogled skozi daljnogled je bil strašen, ker je izločil varno okolico, pričaral pa velikanske snežne kepe, valeče se proti meni, med njimi so omahovali in otepali okoli sebe veliki izkoreninjeni

viharniki, treskale so skale in brizgala med snežnimi oblaki rjava prst iz razrvanih tal.

Nepozabne so tudi ure na Pintarskih pečeh nekega aprila, ko je bilo še mnogo snega na Kamniških planinah, a se je začel pod vročim pomladanskim soncem udirati z vrhov in bregov. S prijateljem dr. M. sva sedela na vrhu velike razgledne skale. Tišino pa je okoli poldvanajste ure prekinil prvi plaz, ki se je z Brane usul po Bobnarju navzdol in treščil med drevje nad Lepim kamnom. Nato pa je padlo še okoli 120 plazov, tako da je do poltreh popoldne grmenje v Koncu komaj kdaj potihnilo in sva komaj kdaj odmaknila daljnogled od oči in velikih dogajanj v prirodi. Govorile so gore, a videla sva tudi njihova dejanja, razumela rane, ki zijajo v njihovem obličju. Oddaleč bi videla le oblake plazov, snežene reke slapov, drseče po bregovih – skozi daljnogled pa se je vse to razpršilo v podrobnosti. Pomladanski plazovi so bili strašni. Sestavljali so jih sneg, ki se je odtrgal prav od tal in nesel s seboj, kar je mogel pobrati. Drseč preko melišč si je nabral grušča. Drugod je zadel na izpostavljene drevesne straže in jih je strte in zmlete treskal črez skalne stopnje. Odtrgal je rušo in se rjavo in umazano pobarval. Rezal je v živo telo gore in jo manjšal in tanjšal, doli v dnu pa je kopičil ostanke, med katerimi je obležal tu in tam tudi lepi prebivalec višin, gams. Šele, če sem zasopljen odmaknil daljnogled, sem se zavedel, da sem vendarle varno odmaknjen od velikega dogajanja, od rušenja, a vendar s pomočjo lepe optične iznajdbe izredno približan delovanju prirode.

Ob letovanju v Kamniški Bistrici, pod Kraljevim hribom, na Kopiščih v vseh letnih časih in Vratih ter Trenti sem porabil dolge ure zgolj za »potovanje« z daljnogledom od vrha do vrha, ne »strašeč« se vseh neštelihih previsov, neprehodnih in visečih skal na ostrih grebenih. A posebno rad sem počival prav tam, kjer je narava pustila na straži življenja zadnja drevesa, smrčke in macesne, niže pa tudi krivenčaste in vse zgrbljene bukve. Usedite se na razgleden prostor in me posnemajte! Prav gotovo boste ob dobrem daljnogledu doživeli vrsto zanimivih panoram. Od viharikov bo gotovo vsak po svoje oblikovan, ker vsak zase je posebna »osebnost« in se po svoje in iz svojega položaja v bojni črti brani in varuje. Tudi viharji jih iz različnih kotov, ki jih načrtavajo skalni grebeni, različno napadajo, ččejejo. Vrte jim veje in debla, odbijajo vrhove, vzbujajo v njih odpor in nove oblike rasti! Verjetno nikoli ne boste potovali tam ali pa le v prav kratkih odsekih – z daljnogledom pa boste vse pregledali, lahko tudi takrat, ko se bo bližala nevihta in bodo megle zagrinjale kulise v ozadju, odkrivale, nižajoč se po bregu, odmaknjene grebene in tisoč podrobnosti. Vi boste ležali v varnem zavetju, vihar pa bo vil in lomil nad vami one junake, ki se ne morejo drugače umakniti kakor zlomljeni in stirti. Od rojstva do smrti na istem kraju zasidrani se vam v zornem polju daljnogleda v viharnem vetru nemo priklanjajo in polnijo nas z nepozabnimi slikami.

Pod strminami in mračnimi žlebovi leže velike plazine. Snega je še na metre in blešči se v soncu. Kaj pa je tista črna pika na njem? Verjetno skala ali deblo drevesa, ki jo je plaz prenesel z višav. Daljnogled pa bo morda v piki odkril gamsa. Če bi se mu približal, bi zbežal. Daljnogled pa me je večkrat presenetil z gamsom, ki si je izkopal luknjo v snegu in se brezskrbno sončil. Iztegoval je noge iz luknje, se malomarno oziral okoli, ker pač ni slutil, da ga umetno oko tako nenavadno približa njegovemu sovražniku človeku. Premnogokrat sem se s pomočjo daljnogleda približal tropom gamsov. Jeseni, ko se zbirajo v velike trope, pozimi, ko jih sneg potisne na drevesno mejo in si po strminah izkopavajo izpod snega uvelo travo; ali opazoval tudi drzneže med njimi, ko v najhujši zimi gredo v nevarne višave. A posebno lepo je bilo,

kadar sem gledal bežččega posameznika in mi je daljnogled pokazal od blizu njegove neverjetno globoke in daljne skoke, njegove postanke na dlan velikih stojiščih, njegove drzno v globino in daljavo zročče oči in krasne gibe njegovega telesa!

Pa ti izza oblaka šine črna pika na nebo. Komaj še razločiš, da ima peroti, da je ptič, ki skoraj ne zgane svojih kril in začne krožiti nad gorskimi bregovi, kjer se pasejo na tratah ali počivajo med ruševjem divje kozce, kjer se plaho ozira planinski zajec in druge živali. Hitro ga imam v zornem polju. Orel je, posveti se kraljevsko bleščče perje, k telesu prižete noge, kjer slutiš njegova številna bodala. Na modrem nebu opaziš silhueto njegovega krasno ukrivljenega kljuna in za njim čutiš tiste čudovite oči, ki s takih višav in daljav vidijo vse, kar se giblje na bregovih gorskega sveta. Kakor da si s to sliko pridobi še eno dimenzijo planin... Pa se ozreš okoli sebe po planinski trati: in glej, na cvetico se usede metulj. Če boš šel do njega, bo odfrfotal. Bolje je, da ga dobim v zorno polje mojega daljnogleda in živalica niti ne sluti, da se naslajam na njeni lepoti, njeni nežni obliki, da me bolj in bolj prevzema čar tako čudovito harmonično razporejenih barv njegovih peruti, da souživam nektar, ki ga srka po dolgem rilčku iz planinske cvetke...

Izumiranje planinskih cvetic nas je izmodrilo, a njihovi lepoti se ne moremo odpovedati, saj je bistveni del planinske prirode. Do nekaterih lepotic se priplazimo in jih občudujemo od blizu in jih celo fotografiramo. A trudnemu, kakor si, se ne ljubi plezati s steze v skalovje in ves dan bresti po bregovih, če že nisi nalašč zaradi flore odšel v gore. Toda postati tu in tam pod skalo, s katere kima v nedostopnem robu planika ali še več njenih družic, in nameriti daljnogled tja, to ni utrudljivo, in — o čudo! Prav pred nos ti jih prinese daljnogled! Se celo malo te ogoljufa! Vso okolico njegovo zorno polje izključi in nič ne konkurira z nežnimi lepotci sredi skalnega okolja. Kar večja se nam zdi zaradi tega, in ker ni v zornem polju drugih predmetov, se tem bolj poglobimo v čudo njenega bitja, njenih sestavnih delov. Živa in zdrava sredi divje okolice nam ljubko prikimava in nas pozdravlja, ker jo pustimo živeti. — In tako je tudi z drugimi cveticami. Posebno mnogokrat sem užival rumeno pozlačene skalne robove in police pomladi, ko je pod vročim soncem zacvetel in zasijal planinski jeglič, avrikelj. Bolj kakor planika se je znal ubraniti nadležnežev z zasidranjem v navpičnih in previsnih skalah. In čim strmejša je stena, tem rajši ti od tam pokaže kobulj, na katerem žari kar do trideset cvetov. Včasih je rob stene kar na dolgo in široko pozlačen od tega pomladanskega planinskega lepotca! In tedaj je daljnogled čudovit pomočnik, ki ti prav od blizu pokaže te cvetke, ki jih še nobena beseda ni zadosti dobro opisala. A če se jih takole v miru in skozi daljnogled »od blizu« nagledaš, te bo njihov blesk, njihova nežna oblika, lepota njihovega belkasto obrobljenega sivozelenkastega listja listne rožnice vse leto, vse življenje spremljala in osvetljevala tvojo duševno notranjost! Vsaj meni je tako, ne morem pomagati! In tako potuješ s počivališča od roba do roba, od cvetice do cvetice, kakor da bi plezal in jih od blizu ljubkoval in božal...

Neizogibno pride čas, ko odložimo kline in vrvi in cepin. Nikakor pa se ni treba odtegniti goram. Telo lahko tudi nekoliko prisilimo, da prenaša še malo napora. Posebno danes, ko je toliko steza, ki so tudi počasnemu starcu dostopne, in če tudi sopihamo, nas vendar le pripeljejo v bližino krajev, kjer smo nekoč veselo plezali, brezskrbno hodili tudi izven potov. Radi za dolgo obsedimo na enem razglednem kraju. In kaj nam more tedaj bolje koristiti kakor topel ogenjček, lonček s čajem, in daljnogled! Ker se roke že morda nekoliko tresejo, — tedaj na rogovilo naše palice z daljnogledom in glej 8- do 10-krat se ti bodo

približali vrhovi, bregovi, stene in kamini, po katerih si nekoč plezal s tovariši, ki jih morda nič več ni med nami. In ker si star in sam in zato tem bolj tih in miren, se prikraide iz grmovja srna. Prijazno se gledata, in skozi daljnogled ji gledaš v lepe plahe oči, na nežne nožice, na vonj loveči in migajoči smrček, dokler je tvoj nepremišljeni gib ne prestraši in zbeži. A ker si se končno le pretolkel preko gozdne meje v bližino gorskih trat in snežišč, ugledaš tudi stare prijatelje, gamse. Zdi se, kakor da so tisti, ki smo jih gledali v davno minuli mladosti. V daljnogledu so prav tako lepi, poskočni, drzni. Večno obnavljajoče se življenje je pred nami in vračamo se pomirjeni in pomlajeni domov.

In — last but not least — planinsko nebo! Vedno izpreminjajoč silovit pokrov planinske prirode je, in globlje v vesoljstvo nam dovoli gledati kakor meglene nižave. Mirno in v tisočih migljajo na gorskem nebu zvezde in dajo slutiti vse velikanstvo prirode. A usedi se udobno na kamen in toplo se ogrni, da te mraz ne bo motil ter poglej skozi daljnogled tja, kjer vidiš žareti le nekaj zvezd. Prvi trenutek ti bo zastal dih, ker tam okoli Perzeja, Kasiopeje, okoli Laboda in drugod poleti, okoli Oriona, Bika, dvojčkov in njihovih sosedov pozimi ti bo zažarelo in zagorelo, da tega nikoli nisi pričakoval. Sonce pri soncu, in verjetno okoli njih planeti v neskončni različnosti, kjer morda tudi žive kdo ve kakšna bitja ali se pripravljajo njihova stvaritev, in stvaritev takih in drugačnih gora kakor pri nas in tistih, na katerih sediš in s katerih strmiš v vesoljstvo. Da, moj daljnogled mi je bil prijatelj in učenik skozi vse dolgo življenje in hvala mu za to! In zato, ker me je tako bogato obdaroval, želim tudi vam, tovariši planinci, da bi na podoben način obogatili svoje življenje in doživeli združitev z naravo.

mladi pišejo

Goram

JERNEJ MIS

Mnogi mislijo tako, ki ljubijo gore na nešteto načinov, ki so jim razvedrilo po vsakdanjem delu, mogoče le šport, posebno pa oni, ki jim pomenijo še mnogo, mnogo več.

»Jesen razgrinja sive pajčolane«... Ne vem za razpoloženje pesnika, ko je napisal te besede, toda meni nehote rodi asociacijo na lene megle, droban, nadležen dež, na spolzek asfalt in na dneve in večere polne neprikrite mračnosti in teže. Toda, ko predhodnica zime odgrne svojo sivo zaveso, ko prične sonce komponirati z neskončnimi barvnimi toni in odtenki v gozdovih, ko si utrujene, zadnjič letos zorane njive s polnimi pljuči oddahnejo do nove pomladi in ko mi pogled uide proti mejnikom našega lepega končka sveta, takrat v srcu nimam več prostora za mračne misli. Večne in nespremenljive, lepe in privlačne se mi zde planine simbol tistega, po čemer človek že od davnega hrepeni in skuša osvojiti za svoje srce. Če bi živele, bi se do zadnjega vlakna svoje biti boril za njih prijateljstvo in ljubezen, hotel bi, da mi podarijo vsaj mrvico svoje opojne lepote, da bi jo shranil v najsvetejši kotiček srca in obarval z njo vse misli, čustva, dejanja...

Ker pa njih kamenito srce ne utriplje, ker so izklesane iz mrtve, brezčutne skale, ker dopuščajo nam vsem enako možnost zblizanja, ima pojem ljubezen do gore